

Gemeentelijk bomenplan voor de stad Harelbeke
Deel II Kwaliteitshandboek
Hoofdstuk 2: Boomkeuze

Met steun van de
Vlaamse overheid

september 2013, **synthese**

Colofon

Dit document is een publicatie van:

Intercommunale Leiedal
President Kennedypark 10 - BE-8500 Kortrijk
tel +32 56 24 16 16 - fax +32 56 22 89 03
stedenbouw@leiedal.be

Opdrachtgever : stad Harelbeke

Stuurgroep intergemeentelijk bomenbeleidsplan:

Stadsbestuur Harelbeke : Yves Deboscher,
Frederique Vandecasteele

Gemeentebestuur Kuurne : Eric Lemey, Jean-Marie
Ongenaert, Soetkin Decaluwé

Stadsbestuur Waregem : Bart Van Waelderen,
Francky Van den Heede

Stadsbestuur Wervik : Cristian Dewanckel, Tom
Vantomme

Gemeentebestuur Wevelgem : Stijn Tant, Geert
Delaere

Gemeentebestuur Zwevegem : Christophe Calant,
Dirk Vandromme , Rutger Davidts

Agentschap Natuur en Bos : Stijn Loose

Intercommunale Leiedal : Stefaan Verreu, Paul
Geerts, Bjoke Carron

Het bomenplan kwam tot stand als intergemeentelijk
project met de steun van de Vlaamse Overheid in het
kader van de "Samenwerkingsovereenkomst Milieu
2008-2013".

Inhoudsopgave

Colofon	2
Inleiding	5
1. Criteria	7
1.1. Stanplaatseigenschappen	7
1.2. Bomenstructuur	7
1.3. Gewenst eindbeeld	8
1.4. Wenselijke eigenschappen	10
2. Keuze van het plantgoed	14
2.1. Kwaliteitsvoorschriften voor bomen	14
2.2. Voorkeur voor kleine maten	14
2.3. Duurzaamheid	14
3. Overlast door bomen	15
3.1. Uitgangspunt	15
3.2. Ingrijpen of niet ingrijpen?	15
3.3. Soorten overlast	15

Inleiding

Dit kwaliteitshandboek is onderdeel van het gemeentelijk bomenplan. In deel 1, bomenbeleidsplan, worden een gemeentelijk beleidsvisie en beleidsdoelstellingen i.v.m. straat- en stadsbomen vastgelegd. Het geeft aan hoe de beleidsdoelstellingen praktisch en technisch gerealiseerd moeten worden.

Het kwaliteitshandboek is opgesplitst in drie delen:

1. Nieuwe bomen aanplanten
2. Boomkeuze
3. Bescherming van bomen bij werken

De aanbevelingen in dit kwaliteitshandboek gelden voor iedereen die zich in de gemeente met bomen bezig houdt, van planner, ontwerper tot en met planter en snoeier.

In hoofdstuk 2 zijn de richtlijnen en criteria opgenomen die bepalend zijn voor de soortkeuze van bomen in het straatbeeld.

De boomkeuze is belangrijk om tot een duurzaam bomenbestand te komen en problemen te voorkomen.

Het zal niet mogelijk zijn om aan alle criteria te voldoen.

In functie van de omstandigheden moet soms een keuze gemaakt worden wat de prioriteit is. In het algemeen geldt dat het algemeen belang primeert boven het individueel belang, zolang dit het maatschappelijk draagvlak niet in het gedrang brengt.

Er bestaat geen standaardkeuze voor een bepaald soort boom op een bepaalde plek. De keuze voor een bepaalde boom is enerzijds een **ontwerpvraag** (waarbij omgeving, vorm, grootte enz), anderzijds spelen **standplaatsvereisten** en **toekomstig onderhoud** een rol. Afstemming tussen ontwerper en boombeheerder in een vroeg stadium is dan ook zeer belangrijk.

Per situatie moeten een aantal vragen beantwoord worden om te komen tot een afgewogen keuze:

Waar komt de boom te staan?

In welke omgeving moet de boom staan: in een park, een plantsoen, een cultuurhistorische omgeving? Langs een hoofdweg, in een woonstraat, bij een parkeerplaats of in het centrum van de gemeente? Wat is de gebruiksintensiteit van die omgeving? We kiezen bij voorkeur bomen waarbij – mede gelet op de standplaats - het beheer kan beperkt worden tot de noodzakelijke begeleidings- en verzorgingssnoei (kroonverzorging).

Welke functie moet de boom vervullen?

Maakt de boom deel uit van een hoofdstructuur, moet hij vooral een grote sierwaarde hebben of een grote ecologische functie hebben? Moet hij eetbare vruchten dragen of geen vruchten, moet hij een speciale landschappelijke waarde hebben? Moet de boom een verkeersremmende of verkeersgeleidende functie hebben?

Bewoners

Zo mogelijk worden bewoners of gebruikers bij de keuze van een boomsoort betrokken. Want een boom die veel overlast bezorgt of die niet gewenst is, zal geen lang leven beschoren zijn.

De uiteindelijke boomkeuze wordt bepaald door:

Prioritaire criteria:

- Standplaats eigenschappen zoals grondsoort, bodemkwaliteit, pH (=zuurtegraad), grondwaterstand, enz.;
- De beschikbare boven- en ondergrondse ruimte;
- Het gewenste eindbeeld (grootte, vorm, kroondichtheid, takvrije stamlengte...).

Wenselijke eigenschappen afhankelijk van de situatie:

- Het vermijden van hinderlijke eigenschappen;
- Gevoeligheid voor wind, ziektes, zout, luchtverontreiniging enz.;
- Esthetische eigenschappen;
- De bijdrage die de boomsoort kan leveren aan biodiversiteit, luchtkwaliteit, cultuurhistorische waarde en de landschappelijke en/of architecturale situatie van de plek.

Een handig aanvullend instrument kan de Bomenwijzer zijn. Dit is een online hulpmiddel naar het kiezen van de juiste boom. Het is opgemaakt in door ANB en Inverde.
Te raadplegen : www.bomenwijzer.be.

1. Criteria

1.1. Standplaatseigenschappen

1.1.1 Bodemeisen

Elke boom stelt specifieke eisen aan de bodem wat betreft voedingselementen, vocht, zuurtegraad, enz. Sommige bomen geven de voorkeur aan een vochtige standplaats, bv. populier, wilg, Zachte Berk (*Betula pubescens*), Gewone es (*Fraxinus excelsior*) en vooral de Zwarte els (*Alnus glutinosa*). Andere geven de voorkeur aan een droge standplaats of verdragen minstens een droge standplaats.

De meeste bomen zoals eik, linde, esdoorn, iep, es enz. hebben een rijke, vruchtbare bodem nodig. Maar er zijn ook heel wat soorten die op een arme grond gedijen, zoals Ruwe berk (*Betula pendula*) en Wilde lijsterbes (*Sorbus aucuparia*).

De zuurtegraad (pH) is een factor waarmee vaak te weinig rekening wordt gehouden. Sommige boomsoorten verdragen geen zure grond (pH-KCL <4), andere geen basische (pH-KCL >6), weer andere groeien zowel op een zure als op een basische bodem. In de praktijk is er weinig te doen aan de zuurtegraad van de bodem zodat de juiste afstemming van de boomsoort op de groeiplaats belangrijk is.

1.1.2. Ondergrondse en bovengrondse ruimte

Zoals in 'Hoofdstuk 1 Nieuwe bomen aanplanten' besproken is de ruimte die de boom nodig heeft, zowel boven- als ondergronds zeer belangrijk. Bij onvoldoende plaats moet altijd de afweging worden gemaakt bij de keuze van het plaatsen van bomen.

Zie meer: Hoofdstuk 1 Nieuwe bomen aanplanten

1.2. Bomenstructuur

Dat bomen in belangrijk mate het (groene) uiterlijk van een gemeente bepalen, met hun opgaande vorm waardevolle elementen in zowel het bebouwde als het open landschap, is reeds uitvoerig aan bod gekomen. Bomen leveren een bijdrage aan het milieu, de kwaliteit van de leefomgeving en ze hebben dikwijls een cultuurhistorische betekenis. Daarenboven biedt de aanplanting van bomen ook mogelijkheden om aan het landschap te bouwen. Op schaal van het gebouw in een dorpskern kan een boom of bomenrij gezien worden als een architecturaal element. Op schaal van het landschap kunnen bomenrijen of bomengroepen en zeker als het gaat over uitgegroeide bomen van 1ste grootte, uitgroeien tot een sterk ruimtelijk element en robuuste structuur die tegelijk ordenend werkt en samenhang brengt. Het doordacht uittekenen en ontwerpen van een bomenstructuur voor het grondgebied van een gemeente, biedt dan ook heel wat kansen om aan de ruimtelijke kwaliteit te werken op deze verschillende schaalniveaus.

Zie Deel 1 'Bomenbeleidsplan' van het bomenplan

1.3. Gewenst eindbeeld

1.3.1. Grootte

De boomgrootte is een eerste belangrijke parameter van het eindbeeld. Het gaat hier om een combinatie van hoogte en omvang van de kroon (breedte). Bij de uiteindelijke keuze van bomen moeten de beschikbare ruimte en het gewenste ruimtelijke beeld in acht genomen worden. Een te grote boom in een te kleine ruimte zal problemen opleveren, een te kleine boom in een grootschalige omgeving kan dan weer elk effect verliezen.

Het eindbeeld van een laan plantanen is volledig anders dan dat van een laan sierkersen

Tabel: Grootteklassen bomen (gebaseerd op een volwassen boom)

Grootte	Hoogte	Kroondiameter	Leeftijdsverwachting
1 ^{ste} grootte*	> 12 m	8 - 20 m	60 - 100 jaar
2 ^{de} grootte	6 - 12 m	4 - 10 m	30 - 60 jaar
3 ^{de} grootte	< 6 m	2 - 6 m	20 - 40 jaar

* In dit Bomenbeleidsplan hanteren we voor de 1ste grootteklasse de norm van het Technisch Vademecum Bomen (12-35 m). Er bestaat natuurlijk een zeer groot verschil tussen een boom van 12 m en een van 35 m. Daarom kan het bij concrete toepassingen interessant zijn om die 1ste grootteklasse verder onder te verdelen in 3 subklassen:

- Large (L): 12-18 m
- Extra Large (XL): 19-25 m
- Extra Extra Large (XXL): > 25 m

1.3.2. Habitus

Naast de boomgrootte is ook de habitus van de boom, de kroonvorm, belangrijk voor de plaats die een boom inneemt en het ruimtelijk effect dat hij heeft.

Er zijn bomen met een eerder piramidale kroon een kegelvormige, ovale, eivormige, schermvormige of een bolronde kroon, een treurvorm of een opgaande vorm. Ook binnen die kroonvormen bestaan er onderling nog grote verschillen. Zo heeft de ene soort een veel bredere kroon (bv. Vleugelnoot, Honingboom) dan de andere (bv. Lijsterbes).

Sommige soorten hebben een meer opgaande groeiwijze (bv. Peer), andere een meer hangende (bv. Appel, Ruwe berk). Sommige bomen hebben in hun jeugdfase een eerder zuilvormige groeiwijze en worden later breder (bv. *Ginkgo biloba*).

Bij straatbomen in verharding kan de normale ontwikkeling wel verstoord worden (ze blijven vaak kleiner, met een minder strakke groeiwijze en een ijlere kroon).

1.3.3. Duurzame bomen

We kiezen bij voorkeur langlevende bomen. Concreet willen we zoveel mogelijk bomen met **een minimale levensverwachting van 50-80 jaar**.

De levensverwachting heeft slechts ten dele te maken met de boomsoort. Minstens even belangrijk zijn de standplaatscondities en het beheer. Wanneer de vereiste standplaatscondities niet kunnen gerealiseerd worden, kunnen we opteren voor bomen met een kortere levensduur.

Duurzame bomen zijn meestal maar niet uitsluitend grote bomen (van de 1ste grootte-orde). Het zijn meestal ook relatief traaggroeiende bomen.

1.4. Wenselijke eigenschappen

1.4.1. Inheems of uitheems?

Voor straatbomen, en zeker voor straatbomen in een stedelijke of bebouwde omgeving, is het onderscheid tussen inheems of uitheems van ondergeschikte orde. Uiteindelijk gaat het erom welke bomen, inheems of uitheems, het best geschikt zijn voor de meestal ongunstige standplaats- en groei-omstandigheden in een 'versteende' omgeving.

Indien de standplaats geschikt is, kan zeker de afweging gemaakt worden om te kiezen voor inheemse of streekeigen soorten om zo tot een goede diversiteit te komen binnen het bomenbestand.

1.4.2. Winterhardheid

Het is de evidentie zelf maar we willen het hier toch uitdrukkelijk stellen: we planten alleen bomen die betrouwbaar winterhard zijn.

We planten dus liever geen wintergroene eiken (*Quercus x turnerii*, *Q. ilex* enz.), *Albizia julibrissins*, *Trachycarpus fortunei*, *Magnolia grandiflora*,

Lagerstroemia, olijfbomen enz., bomen die men stilaan meer en meer in het openbare domein ziet opduiken.

1.4.3. Ziektegevoeligheid

Sommige boomsoorten zijn zeer gevoelig voor soms fatale ziekten. Tot er een oplossing bestaat voor deze aantastingen of minder gevoelige of resistente cultivars zijn ontwikkeld, is het beter deze bomen niet aan te planten. Dit geldt met name voor iep en paardenkastanje.

1.4.4. Zoutgevoeligheid

Alle bomen zijn in meerdere of mindere mate gevoelig voor schade door strooizout. Het kan gaan om schade door opspattend zout tegen de stam of om zout smeltwater dat in de bewortelingszone raakt.

Bij aanplant en beheer zullen de nodige voorzorgen worden genomen om zoutschade te vermijden door:

- op een verantwoorde manier om te gaan met strooizout in de buurt van bomen,
- voldoende afstand te voorzien tussen de boom en de weg,
- het bol leggen van de plantplaats,
- gebruik te maken van aangepaste boordstenen.

1.4.5. Gevoeligheid voor luchtvervuiling

Bomen kunnen gevoelig zijn voor een of meerdere vervuillende stoffen in de lucht. Schade aan bomen door luchtvervuiling is nu meestal het gevolg van stikstofoxiden (NO_x) en ozon (O₃), maar er is weinig bekend over de reële impact hiervan.

Als luchtvervuiling lokaal een probleem vormt, bijvoorbeeld langs een drukke ringweg of in industriegebieden, kan gekozen worden voor soorten waarvan de resistentie tegen een bepaald type luchtvervuiling bekend is. Probleem is dat voor de meeste boomsoorten op dit vlak geen betrouwbare gegevens bekend zijn.

1.4.6. Effect op de luchtkwaliteit

Volgens sommige studies zouden bomen bij een juiste toepassing een reductie kunnen geven van 15 tot 20% van fijn stof, 10% minder stikstofdioxide (NO₂) en 8% minder ozon. Het effect op de luchtkwaliteit is o.m. afhankelijk van de boomsoort.

- Soorten met een groot volume en daarmee een groot bladoppervlak vangen meer fijnstof af dan soorten met een klein volume en klein bladoppervlak. In deze zin zijn bomen dus effectiever dan struiken.
- Soorten die groenblijvend zijn verwijderen meer fijnstof dan niet groenblijvende soorten.
- Naaldbomen onderscheppen vanwege de naaldstructuur meer fijn stof en vluchtige organische stoffen dan loofbomen. Binnen de categorie van loofbomen zijn bomen met ruwe en behaarde bladeren effectiever dan die met gladde en platte bladeren.
- Loofbomen met platte en brede bladeren vangen dan weer meer NO₂ en Ozon op.
- Bladverliezende bomen kunnen in de winter de NO₂-concentratie langs wegen doen toenemen.
- Boomsoorten die veel vluchtige organische stoffen uitscheiden (zoals eik, populier, plataan, wilg) verhogen de kans op zomersmog en worden beter niet in grote aantallen gebruikt.

Zie bijlage 5: Het effect van straatbomen op de luchtkwaliteit

1.4.7. Vermijden van hinderlijke eigenschappen

Bomen plakken en druipen er vallen blaadjes, bloemen, vruchten en takken uit. Honden gebruiken boomspiegels als toilet en vogels laten van alles uit de boom vallen. Bomen beperken het uitzicht en zorgen er voor dat er weinig licht in huis komt. Ze veroorzaken wortelopdruk of zaaien zich overal uit. Enzovoorts.

Veel van deze problemen kunnen vermeden worden of alleszins tot een minimum beperkt worden door een juiste boomkeuze, aangepast aan de standplaats.

Zie hoofdstuk 3 Overlast door bomen

1.4.8. Windgevoeligheid

De hoeveelheid wind die een boom te verwerken krijgt, is sterk afhankelijk van zijn standplaats. Op plaatsen waar gevaar bestaat voor windworp of takbreuk, plant men het best geen windgevoelige soorten of variëteiten.

1.4.9. Tolerantie voor verharding

Sommige boomsoorten verdragen beter verharding dan andere. Hieronder geven we een overzicht van boomsoorten en cultivars met een aanvaardbare groei in verharding (mits de nodige randvoorwaarden in acht worden genomen) en boomsoorten die slecht gedijen in verharding en dus best alleen gebruikt worden wanneer ze in een (brede) groenstrook kunnen worden aangeplant.

Van sommige boomsoorten die slecht verharding verdragen bestaan wel cultivars die er iets beter tegen bestand zijn.

Zie deel 3 van het bomenplan bijlage 11

1.4.10. Sierwaarde

Overwegingen van esthetische of belevingsaard kunnen uiteraard ook meespelen bij de boomkeuze, weliswaar in ondergeschikte orde. Het gaat dan onder meer om grootte, vorm, kleur en textuur van het blad, herfstkleuren, bloei, bloeitijdstip (vroeg voorjaar, lente, zomer) en bloeikleur, al dan niet eetbare vruchten, geur, structuur en kleur van de schors, takkenstructuur in de winter, enz.

1.4.11. Groeisnelheid

In het verleden werden vaak snelgroeïende bomen geplant om sneller effect te hebben. Dit kan soms verantwoord zijn, maar het heeft ook heel wat nadelen. Meestal hebben ze een korte levensduur, zacht hout waardoor ze gemakkelijk takken verliezen, een uitbundige wortelgroei die overlast kan veroorzaken enz.

Snelgroeïende bomen worden daarom alleen gebruikt in zeer specifieke omstandigheden, bv. op tijdelijke standplaatsen waar een snel resultaat gewenst is.

1.4.12. Bijzondere overwegingen

Bij de uiteindelijke soortkeuze kunnen in ondergeschikte orde ook bijzondere overwegingen van cultuurhistorische, esthetische, ecologische, enz. aard in aanmerking worden genomen. Deze kunnen evenwel nooit primeren op de vereisten die vastgelegd zijn door de standplaats, zoals beschikbare boven- en ondergrondse ruimte en bodemeigenschappen, en de principes die zijn geformuleerd in de boomstructuur.

Enkele voorbeelden:

- Straatnaam: in een 'Kersenlaan', 'Berkenlaan' of 'Eikendreef' ligt het voor de hand om resp. kerselaars, berken en eiken te planten, tenzij dat onmogelijk is vanwege ruimtegebrek, grondsoort enz.
- Op het kerkplein of bij het kerkhof staan enkele markante bomen (zoals bv. de rode beuken in Wevelgem). Het is dan aangewezen om bij uitbreiding dezelfde bomen aan te planten.
- Naast een kapel staat al eeuwenlang een oude linde. Als deze verdwijnt, is het vanuit cultuurhistorisch oogpunt wenselijk om opnieuw een linde aan te planten. Zelfs een moderne smakronige cultuurvariëteit van linde is hier niet op zijn plaats.

2. Keuze van het plantgoed

2.1. Kwaliteitsvoorschriften voor bomen

Hierbij verwijzen we naar het VVDG-zakboekje “Kwaliteitskeuring bij levering van bomen” (2011)

2.2. Voorkeur voor kleine maten

Bij aanplant van nieuwe (straat)bomen wordt in principe gekozen voor jonge bomen (maat 14/16 tot 20/25 cm stamomtrek) met blote wortel of met kluit (voor moeilijker te verplanten bomen en bij grotere maten). Alleen in bijzondere omstandigheden of op specifieke locaties kunnen grotere maten worden aangeplant. Volwassen bomen worden niet geplant.

Het gebruik van kleine maten heeft een aantal evidente voordelen:

- Kleinere maten kosten meestal minder bij aankoop;
- Ze zijn gemakkelijker en dus ook goedkoper om te vervoeren en te planten;
- Ze bieden de beste kansen op hergroei. Dit geldt zeker voor soorten die moeilijk te verplanten zijn.

Grotere maten kunnen in sommige omstandigheden of op sommige locaties verantwoord zijn:

- Om sneller een ruimtelijk effect te hebben;
- Om het risico op beschadiging te verminderen (kleine boompjes zijn gevoeliger voor vandalisme).

2.3. Duurzaamheid

- Bij voorkeur wordt alleen duurzaam geteeld plantmateriaal (gecertificeerd: VMS of MPS-label - Milieuplan Sierteelt of gelijkwaardig) geplant.
- Bomen worden bij voorkeur aangekocht in een kwekerij in eigen streek en alleszins een kwekerij in België. Alleen wanneer de geselecteerde soorten niet of niet in voldoende hoeveelheden of kwaliteit kunnen geleverd worden, kan daarvan worden afgeweken.
- Hout voor boompalen dat voldoet aan de eisen zoals gesteld door FSC. Het gebruik van verduurzaamde palen heeft geen zin, aangezien de palen na enkele jaren weggehaald worden.
- Bevestigingsmateriaal (boombanden) dat gemaakt is van duurzame materialen dat ofwel hergebruikt wordt ofwel biologisch afbreekbaar is.

3. Overlast door bomen

In dit hoofdstuk overlopen we de meest voorkomende oorzaken van overlast door bomen en geven we telkens aan welke maatregelen kunnen worden genomen om overlast te voorkomen of te remediëren.

3.1. Uitgangspunt

Uitgangspunt daarbij is dat we overlast in de mate van het mogelijke moeten vermijden, maar dat enige mate van overlast aanvaardbaar is gelet op het grote belang van bomen.

Overlast in een geringe mate of puur subjectieve hinder is geen reden om in te grijpen.

Enkel in het geval van disproportionele hinder door publieke bomen neemt de gemeente maatregelen.

3.2. Ingrijpen of niet ingrijpen?

In elk geval wordt er **niet ingegrepen** indien de hinder of overlast bestaat uit:

- normale bladval inclusief val van bloesems;
- normale vruchtval inclusief zaad- en pluisval;
- aanwezigheid van enkele vogelnesten of rustplaatsen van vogels;
- schaduwhinder van korte duur (enkele uren);
- schaduwhinder in delen van tuinen, erven en op niet bewoonde bouwwerken;
- normale tijdelijke overlast door insecten in bomen, inclusief honing- en roetdauw.

Indien wordt ingegrepen spelen volgende principes:

- Snoei van bomen of andere beheer- of inrichtingsmaatregelen genieten altijd de voorkeur boven bomen verwijderen.
- “Snoei” in de vorm van toppen of halveren is nooit een optie.
- Kandelaberen en het snoeien van een vrij uitgroeiboom tot vormboom vindt in principe niet plaats, tenzij dit tijdens de planfase in het

eindbeeld is voorzien.

- Het streven is altijd gericht op minimaal behoud van de “hoeveelheid boom”. Een oplossing kan eventueel zijn om een aantal kleinere bomen die overlast geven te vervangen door één of enkele exemplaren van een grotere boomsoort op een gunstiger plek.

3.3. Soorten overlast

3.3.1. Vruchten

Besdragende boomsoorten (Meidoorn, Lijsterbes, Meelbes...) of bomen die harde vruchten produceren (zoals sierappels, sierperen, kastanjes, eiken enz.) kunnen overlast geven: vervuiling, stank, beschadiging auto's, ...

Anderzijds hebben ze door hun vaak mooie bloei een hoge sierwaarde en zijn ze een uitstekende voedselbron voor vogels, bijen... Bovendien doen deze problemen zich slechts enkele weken per jaar voor.

Maatregelen

Nieuwe bomen

- We vermijden bomen met bessen en harde vruchten op of in de directe nabijheid (kroon diameter) van parkeervakken, fiets- en wandelpaden en in smalle straten met de huizen direct aan het trottoir grenzend.
- We planten deze bomen in de mate van het mogelijke in een brede groenstrook.

Bestaande bomen

- Bij bestaande bomen zal in geval van herhaalde klachten per situatie bekeken worden of en welke maatregelen mogelijk zijn om de overlast te beperken (bv. opruimen van het fruit).
- Vruchtdracht is geen reden om bestaande bomen vroegtijdig te verwijderen, tenzij bij overmatige en langdurige hinder of onevenredige financiële schade in verhouding tot de waarde van de boom.

3.3.2. Giftige bomen

Veel bomen zijn giftig of produceren giftige bessen of vruchten. Dit probleem wordt echter sterk overroepen. In feite stellen slechts twee bomen effectief een probleem: Goudenregen (*Laburnum*) vanwege de op erwten lijkende vruchten, en in mindere mate Taxus.

Maatregelen

- Geen bomen met giftige bessen/vruchten (met name Goudenregen) planten in de nabijheid van speelpleinen, fiets- of wandelpaden.

3.3.3. Doornen en stekels

Bomen met doornen en stekels (bv. Meidoorn, Valse Christusdoorn) kunnen gevaarlijk zijn voor spelende kinderen of kunnen fietsbanden beschadigen. Soms kunnen ze ook schade aan auto's, bussen enz. veroorzaken.

Anderzijds kunnen dergelijke bomen bewust aangewend worden om bv. betreding te voorkomen.

Maatregelen

Nieuwe bomen

- Dergelijke bomen niet gebruiken vlak bij sport- en speelterreinen, en voldoende afstand houden van voet- en fietspaden, en van de rijweg voor auto's.

Bestaande bomen

- Bij bestaande bomen zal in geval van klachten per situatie bekeken worden of en welke maatregelen (bv. snoeien) mogelijk zijn.
- Dit is geen reden om bestaande bomen vroegtijdig te verwijderen, tenzij bij overmatige hinder of onevenredige financiële schade in verhouding tot de waarde van de boom.

3.3.4. Vogelpoep

Een frequente klacht betreft vogelpoep op stoepen, opritten, auto's en dergelijke door vogels en duiven in bomen.

Maatregelen

Deze vorm van overlast is niet direct soortgebonden en kan preventief niet vermeden worden.

- Bij bestaande bomen zal in geval van herhaalde klachten per situatie bekeken worden of en welke maatregelen mogelijk zijn.
- Dit is geen reden om bestaande bomen vroegtijdig te verwijderen, tenzij in uitzonderlijke gevallen bij langdurige en overmatige hinder of onevenredige financiële schade in verhouding tot de waarde van de boom.

3.3.5. Honingdauw en roetdauw

Dit komt veel voor bij lindes en esdoorns. Dit is vooral hinderlijk op parkeerplaatsen en eventueel langs voetpaden.

De plakkerigheid veroorzaakt geen schade aan lak of verf.

Positief effect is dan weer dat hierdoor meer fijn stof en andere schadelijke partikels worden opgevangen.

Maatregelen

Nieuwe bomen

- Op parkeerplaatsen, nabij terrassen en smalle straten met de huizen direct aan het trottoir grenzend gebruiken we geen risicoplanten, met name vooral linde en esdoorn.

Bestaande bomen

- Bij bestaande bomen zal in geval van herhaalde klachten bekeken worden of en welke maatregelen eventueel mogelijk zijn. Chemische bestrijding van de luizen is daarbij geen optie.
- Omdat de overlast tijdelijk is en geen schade oplevert, is dit geen reden om bestaande bomen vroegtijdig te verwijderen.

3.3.6. Opdrukken verharding

Alle bomen die te weinig wortelruimte hebben, kunnen de verharding opdrukken. De enige manier om dergelijke directe schade te vermijden is door bomen voldoende ruimte te geven voor hun diktegroei. Ook een sterke bodemverdichting met als gevolg een gebrek aan zuurstof kan leiden tot wortelopdruk.

Sommige bomen zijn daarvoor extra gevoelig (zie hoger deel). Doordat bomen de vorm van hun wortelstelsel zeer sterk aanpassen aan hun standplaats, vallen in feite geen voorspellingen te doen over welke soort op welke plaats problemen zal geven.

Worteldruk is nooit helemaal te voorkomen en is tot op zekere hoogte een aanvaardbaar neveneffect in een groene gemeente. Alleen wanneer dit leidt tot gevaarlijke situaties voor voetgangers en fietsers zijn maatregelen vereist.

Maatregelen

Nieuwe aanplant

- De beste manier om schade door boomwortels te vermijden is de boom voldoende ondergrondse ruimte te geven. Sommige soorten, zoals schietwilg, populier, valse acacia en berk hebben ondanks een goede plantplaats toch de neiging om verharding op te duwen en worden beter niet gebruikt in verharding.
- Bij aanplant van nieuwe bomen langs bv. een vrijliggend fietspad kan wortelfolie aangebracht worden. Dit werkt alleen als het scherm permanent onder het grondwaterpeil reikt, zodat de wortels die langs het scherm naar beneden groeien stoppen met groeien voordat ze de onderkant van het scherm hebben bereikt.

Bestaande bomen

Bij bestaande bomen zal geval per geval moeten onderzocht worden of en welke maatregelen mogelijk zijn.

- Het repareren van de verharding biedt slechts tijdelijk een oplossing.
- Ophoging rond de boom of het overbruggen van de wortelzone met een dragende constructie is in sommige gevallen mogelijk.
- Waar voldoende ruimte bestaat kan overwogen worden om de verharde zone om te vormen tot een groenstrook.
- Bij gezonde bomen met voldoende weerbaarheid kunnen minder belangrijke wortels worden weggenomen en herbestraat. Dat kan alleen als er hierdoor geen stabiliteitsproblemen ontstaan en de boom voldoende herstelcapaciteit heeft. Het snoeien van wortels heeft door de sterke hergroei slechts een tijdelijk en soms zelfs een averechts effect, waardoor het probleem na korte tijd opnieuw optreedt of zelfs erger wordt.
- Groeiplaatsverbetering om de doorwortelbare ruimte te vergroten of bodemverdichting te verhelpen (door het inbrengen van bomengranulaat in een vergrootte boomruimte, wortelpijlers, ploffen...), zijn dure maatregelen die kunnen overwogen worden bij waardevolle bomen met een voldoende levensverwachting.
- Het verwijderen van bomen is alleen verantwoord op plaatsen waar de wortelopdruk tot een reëel veiligheidsrisico leidt. Daarbij dient dat risico te worden afgewogen tegen de intrinsieke waarde van de boom en zijn plaats in de boomstructuur.

3.3.7. Beschadiging rioleringsbuizen

Een vrij veel voorkomend probleem zijn ingroeïende wortels in rioleringsbuizen. Na verloop van tijd kunnen de wortels de doorstroming van het water hinderen of zelfs volledig blokkeren.

Bomen worden aangetrokken door lekkende buizen of door het condensatievocht rond koude buizen. Daar vormen ze vervolgens dichte wortelpakketten. Ook relatief warme afvoerbuizen bieden de wortels betere groeiomstandigheden. Als de wortels een opening in de buis vinden, benutten ze de geboden kans.

Boomwortels dringen het meest binnen in rioleringsbuizen met afvalwater.

Regenwaterafvoerbuizen staan te vaak droog om interessant te zijn en waterleidingen die constant water onder een verhoogde druk vervoeren, bieden niet de goede levensomstandigheden voor boomwortels. Vooral populier, wilg, paardenkastanje en esdoorn zouden vaak in buizen groeien

Maatregelen

Nieuwe bomen

- Vereiste minimumafstand tot rioolbuizen respecteren. Op rioleringen die minder dan 1m diep zitten worden géén bomen aangeplant.
- Staat van rioolbuizen in omgeving bomen vooraf controleren.
- In de directe omgeving van rioolbuizen zeker geen wilg, populier, paardenkastanje of esdoorn planten.

Bestaande bomen

- De enige manier om wortelingroeiing te voorkomen is door lekkende buizen op tijd te herstellen. Zo worden trouwens ook grondverzakkingen vermeden.
- Het weghalen van de boom biedt meestal geen oplossing. Vaak is niet duidelijk welke boom in de buis groeit en bovendien wordt zo niets gedaan aan de échte reden, de lekkende buis.

3.3.8. Lichtverlies/Schaduw

Bomen kunnen zonlicht afschermen. Hoe dichter een boom bij een huis staat en hoe groter een boom is, hoe meer licht deze wegneemt. Objectieve beoordeling is lastig, persoonlijke beleving speelt een grote rol.

Klachten van deze aard treden vooral op bij grotere bomen.

Ook het 'soort' schaduw dat een boom geeft, heeft een invloed op hoe die schaduw ervaren wordt door mensen. Zo heeft een beuk een donkere en massieve schaduw, die niet altijd als aangenaam ervaren wordt. De schaduw onder platanen en esdoorns wordt door veel mensen wél als aangenaam ervaren: het is een lichte schaduw, die op een speelse manier onderbroken wordt door vlekken zonlicht. Ook de kroonsluiting in bomenrijen en laanbeplantingen en de mate van doorzicht zijn afhankelijk van de kroonarchitectuur. Een dichte kroon heeft wel een positief effect op de captatie van fijn stof in de lucht.

Maatregelen

Nieuwe bomen

- Aangepaste soortkeuze bij situaties waar bomen in relatief smalle profielen of dicht op woningen staan: kleiner blijvend of lichter van structuur.
- Een voldoende grote afstand tot de erfgrens/gevel aanhouden.
- Bomen zo mogelijk aan de schaduwkant planten.
- In smalle woonstraten bomen bij voorkeur aanplanten ter hoogte van blinde gevels, tuinmuren en voortuinen.
- Bij het vastleggen van het eindbeeld in de ontwerpfase kan geopteerd worden voor een aangepaste boomvorm (bv. zuilvormige boom, bloksnoei...).

Bestaande bomen

Geschiedenis ('wie was er eerst') speelt een belangrijke rol bij het nemen van maatregelen. Mensen kiezen er meestal zelf voor op een plek te wonen waar veel bomen staan, daarmee hebben ze

dus zowel de lusten als de lasten.

- **Uitlichten:** bij het uitlichten worden verspreid over de buitenkroon selectief takken verwijderd of ingekort, waardoor meer lichtdoorval ontstaat. Deze maatregel zal periodiek moeten herhaald worden.
- **Opkronen:** in stedelijk gebied kunnen bomen geleidelijk opgekroond worden, zodat de lichtinval vergroot wordt.
- **Kandelaberen of kandelaren** is een laatste redmiddel. De eerste jaren is het erg lelijk en er bestaat altijd een kans dat de boom het niet overleefd, in elk geval levert het veel extra en terugkomend werk op. Deze maatregel mag niet gebruikt worden om bomen structureel van omvang te verkleinen.
- **Overhangende takken** leveren over het algemeen te weinig schaduw op om als overlast te worden aangemerkt. Voor overlastgevende, overhangende taken geldt dat de gemeente deze op verzoek van de bewoners zal verwijderen.
- **Verwijderen van bomen** kan alleen overwogen worden bij zeer ernstige overlast en unanieme aanvraag van bewoners.

3.3.9. Bladval

Bewoners klagen soms over overlast doordat de bladeren van bomen in dakgoten vallen, het trottoir glad maken, in de tuin of op tuinpaden waaien, enz. Bepaalde boomsoorten (zoals eik en plataan) kunnen door hun slecht verteerbare blad voor relatief meer hinder zorgen.

Dit is een natuurlijk verschijnsel dat een beperkt aantal weken per jaar optreedt. Dit wordt als een onvermijdelijke en te aanvaarden hinder beschouwd.

Maatregelen

- Voorlichting aan bewoners
- Het plaatsen van bladkorven
- Regelmatig ruimen van het blad op wegen,

fietspaden..., zeker na situaties van overmatige bladval (bv. na een storm).

- Bomen worden om deze reden niet vroegtijdig verwijderd.

3.3.10. Takval/Windworp

Het risico van omvallende bomen en vallende takken kan nooit volledig uitgesloten worden, maar komt al bij al niet zo vaak voor.

De hoeveelheid wind die een boom te verwerken krijgt, is sterk afhankelijk van zijn standplaats. Gevoeligheid voor windworp is ook afhankelijk van de mogelijke bewortelingsdiepte voor de boom en de wind die een boom in zijn jeugdfase te verwerken kreeg. Bomen die plots vrij komen te staan, zijn veel gevoeliger voor windworp dan bomen die altijd in de wind hebben gestaan en stevige trekwortels hebben gevormd.

Maatregelen

- Vermijden van windgevoelige bomen op winderige plekken (bv. tussen hoge gebouwen).
- Planmatig boombeheer: regelmatige controle en onderhoud van het bomenbestand, vastgelegd in bomenbeheerplan.
- Innemen van takken: bij bomen met een verminderde stabiliteit kan door het periodiek inkorten van takken aan de buitenzijde van de kroon de mechanische belasting verminderd worden.
- Verankeren van bomen en/of takken: een tijdelijke verankering kan verantwoord zijn bij jonge bomen die na de aanslagfase onstabiel zijn geworden (bv. ten gevolge van wortelbeschadiging na graafwerken). Een permanente verankering of ondersteuning van bomen is slechts verantwoord in uitzonderlijke omstandigheden, bv. bij bijzonder waardevolle bomen.

www.leiedal.be

bedrijventerreinen
stedenbouw
milieu
informatie- en communicatietechnologie
mobiliteit
herbestemmingsprojecten

intergemeentelijke samenwerking
projectontwikkeling
streekontwikkeling